

Internetā nemēdz būt bezmaksas cepumu

Šis ir viens no desmit stāstiem grāmatā “**Nauda un citas Cīruļu ģimenes lietas**”, ko Swedbank savā 200. dzimšanas dienā dāvina ģimenēm visā Latvijā.

Aizraujošie stāsti par bērnu attiecībām ar naudu un tiem pievienotie padomi būs labs palīgs vecākiem un sākumskolas skolotājiem sarunās ar bērniem, lai jau no mazotnes veidotu izpratni par šo būtisko dzīves jomu.

► **Uzzini vairāk <https://blog.swedbank.lv/>**

Teksts: Reinis Jansons, Evija Kropa, Simons Urbons

Ilustrācijas Lina Ribinske

Tulkojums Elīna Jaunalksne, Baltic Media

Reizēm notiek tā, ka Kate un Gustavs pamostas pirms vecākiem. Precīzāk, pirmā pamostas Kate un tad pamodina brāli, jo viņai ir garlaicīgi. Šorīt, pamodusies visagrāk no visiem, viņa brāli nemodina. Nemodināja arī vakar un varbūt pat aizvakar. Pēdējā laikā Katei no rītiem it nemaz nav garlaicīgi – kamēr visi mājinieki guļ saldā un dziļā miegā, viņai ir ko darīt.

Kamēr mamma ar tēti guļ, Kate ir iemanījiesies paspēlēties ar tēta telefonu. Labprāt spēlētos ar savējo, bet ģimenes sanāksmē tika nolemts, ka Katei pašai būs jāsakrāj nauda savam telefonam, kuru varēs nopirkt uz devīto dzimšanas dienu. Dzimšanas diena liekas tik tālu un gaidīt negribas, tāpēc viņa izmanto katru rītu, lai paspēlētos ar tēta telefonu. Mamma telefonā ir pat vairāki drošības kodi, kuriem Kate nespēj tikt garām. Reiz viņa pat kaut ko nobloķēja, tāpēc vairs nemēģina izmantot mamma telefonu. Toties tēta telefonu var atslēgt, ievadot ciparu kombināciju 1234. To Kate zina jau sen, savukārt tētis nepūlas to nomainīt. „Zinātu, ka tik daudz spēlēju, uzreiz nomainītu,” Katei iesaujas prātā, bet, ielādējot vēl vienu spēli, viņa tās aizgaiņā.

„Lai sāktu spēlēt, nepieciešams reģistrēties,” – aicina uzraksts ekrānā. Katei tā ir jauna pieredze – citās spēlēs viss bija vienkāršāk. Pēc patiešām garas reģistrācijas un daudziem ekrānā izlēkušiem logiem atlicis pēdējais solis. „Ievadiet bankas kartes kodu, lai apstiprinātu identitāti,” – zem deguna lasa topošā trešklasniece.

Tēta naudas maks ir tepat, uz kumodes, tāpēc Katei nenākas smagi nopūlēties, lai izdarītu to, ko prasa uzraksts telefonā. Viss. Viņa jau spēlē. Lai arī iepriekš izspēlētās spēles Kate mēdz izdzēst, lai tētis neuzostu viņas rīta izklaidi, šo spēli viņa neizdzēš, jo viņai tā ļoti patīk, turklāt atkārtota reģistrēšanās prasītu ļoti daudz laika.

Tā viņa spēlē gandrīz nedēļu, līdz kādu rītu plānotās spēles vietā pie kumodes gaida mamma un tētis.

Viņu sejas ir nomāktas, un Kate uzreiz saprot, ka kaut kas nav labi. Kārlis tur rokās savu telefonu. Lai arī neviens neko nesaka, Kate saprot, ka būs aizspēlējusies līdz nepatikšanām, taču neapjauš, ka tas ir tikai sākums.

– Vai gribi mums kaut ko pastāstīt? – „labrīt” vietā saka tētis.

– Nu... Es acīmredzot... – vārdi strēgst Katei mutē.

– Acīmredzot būsi kaut ko sastrādājusi, – turpina mamma.

– Es katru rītu paspēlējos ar tēta telefonu, – taisnība izlaužas pār Kates lūpām. Tajā brīdī viņai šķiet, ka no sirds noveļas akmens.

Pēc klusuma minūtes tētis noskumis atbild:

– Un tas ir ļoti slikti, meit. Bet vēl sliktāk ir tas, ka izmantoji manu bankas karti, manus datus, un mūsu ģimenei tas ir izmaksājis ļoti dārgi.

– Bet es tikai paspēlējos. Piedodiet... – nesaprazdama, kāpēc tā ir tik liela problēma, taisnojas Kate.

– Visdrīzāk pats esmu vainīgs, ka tikai tagad ar viņu par to runāju, – pagriezies pret Maiju, apsver Kārlis.

– Tagad ir piemērots brīdis to izlabot, – Maija viņu atbalsta.

Tad Kate uzzina, kas ir tā nevainīgā cipariņu ievadīšana pie reģistrācijas. Daži pogas spiedieni, apstiprinot kaut ko, kas nav izlasīts, tētīm izmaksājuši sešdesmit eiro. Katru dienu nezināmam saņēmējam no tēta bankas konta aizceļojuši pa divpadsmit eiro. Kate uzzina, ka tādēļ tētīm pat nāksies nomainīt maksājumu karti un ka tas ģimenes budžetam ir radījis lielas briesmas. Viņa ļoti nobīstas, jo līdz šim domājusi, ka tās ir tikai spēlītes, nesaprazdama, cik lielas briesmas var slēpties aiz tām.

– Katiņ, ceru, tā tev būs mācība, – pacēlusi uzaci, saka mamma.

Kate tikai skumīgi pamāj ar galvu.

– Sarunāsim, ka tā vairs nenotiks, – piemiedzot meitai ar aci, noteic Kārlis.

– Patiešām, tēti, – apliecina meitene.

– Vispirms gribu, lai saproti, ka internetā nemēdz būt bezmaksas cepumu. – filozofiski iesāk tētis.

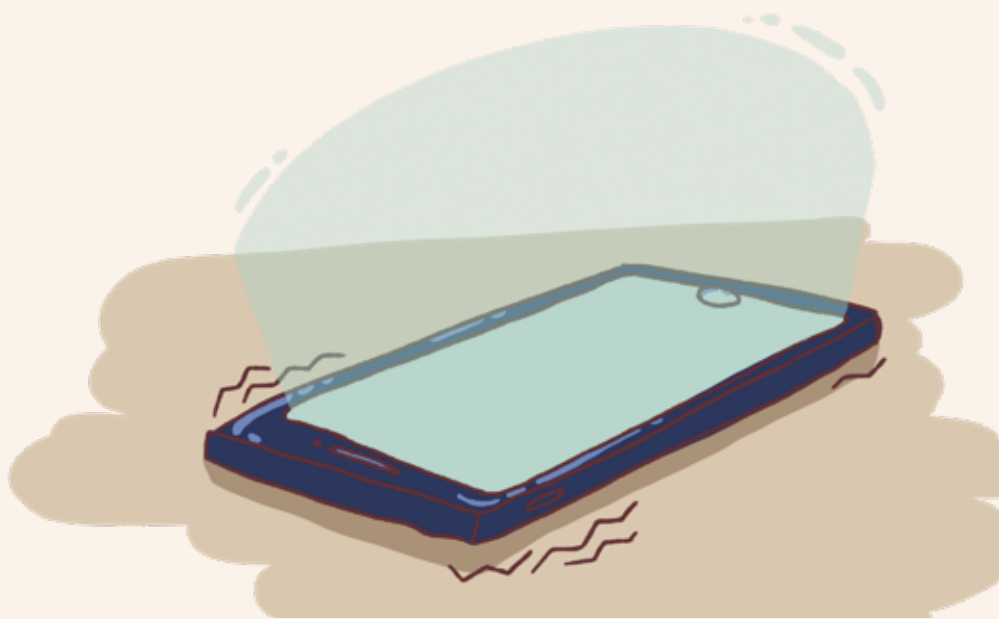
No kņadas pamostas arī Gustavs. Pēc dažām minūtēm visi jau ēd brokastis, kas ievelkas ilgāk nekā parasti. Kārlis un Maija cenšas saviem bērniem pastāstīt par visām internetā uzglūnošajām briesmām, bet Kate un Gustavs – visu dzirdēt un iegaumēt. Tagad Kate zina, ka savus datus – piemēram, paroles vai bankas karšu numurus – nedrīkst uzticēt nevienam, arī ne labākajam draugam.

Nokļūstot ļaundaru rokās, šie dati var radīt nepatīkšanas, kas izmaksā dārgi. Reizēm krāpnieki speciāli rada viltus spēles, kas telefonu vai datoru inficē ar vīrusiem, lai piesavinātos cilvēku personas datus un beigās arī naudu no bankas konta.

– Es te tā padomāju, ka tuvākajā laikā man telefonu nemaz nevajag, – visu apdomājusi, paziņo Kate.

– Tuvākajā laikā nāksies izdomāt, kā atdosi man parādu par spēlēm, – ar smaidu sejā saka tētis.

„Viņš to saka nopietni vai joko?” prāto Kate. „Cik gadus krāšu, lai parādu atdotu? Droši vien nejokoja, jo internetā nemēdz būt bezmaksas cepumu. Bet varbūt tomēr jokoja...”

Runājiet par drošību internetā

Pārrunājiet ar savu bērnu, ka internets ir mūsu ikdienas sabiedrotais – tas mums palīdz iegūt jaunu informāciju, uzzināt jaunākās ziņas, kā arī sarakstīties ar draugiem. Interneta pasaule ir droša, ja sekojam noteikumiem un neesam pārdroši, publicējot par daudz personiskās informācijas. Jo īpaši rūpīgi jāizturas pret finanšu datu izmantošanu e-vidē, jo tas var radīt finansiālus zaudējumus, kā tas gadījās stāsta varonei Katei.

Uzraugiet spēļu lejupielādi

Būs daudz drošāk, ja pārskatīsiet bērnu viedtālrunu pieprasītās spēles, novērtēsiet to drošību un apstiprināsiet atbilstošu spēļu lejupielādi. Tāpat uzsveriet, ka bērniem bez apspriešanās ar jums nevajadzētu pirkt spēļu papildu piedāvājumus, bet jo īpaši kaut kur ievadīt vai kādam atklāt personas datus, finanšu datus vai paroles.

Neizliedziet, bet vienojieties par noteikumiem

Ļoti ticams, ka nākotnē bērni norēķināsies tikai ar elektronisko naudu (bet varbūt pat ar acu zīlītes lasītājiem, kas to lai zina), tāpēc ir svarīgi palīdzēt viņiem iemācīties droši izmantot viedās tehnoloģijas. Tāpat kā garāmgājējam nedrīkst atdot naudas maku, tā arī interneta vidē nedrīkst vieglprātīgi atklāt jebkādu karšu vai pierakstīšanās datus. Izmantojiet piemērus un obligāti par to runājiet.

Stāsta un grāmatas autori

Simons Urbons

Iepazīstieties ar Simonu. Viņš ir komunikācijas speciālists, dzejnieks un „Swedbank” Finanšu laboratorijas izglītības partneris Lietuvā. Kopā ar Cīruļiem viņš izdzīvoja visus viņu ģimenes stāstus. Rakstīdams rotaļīgus un pamācošus stāstus, talkā viņš ņēma ne tikai savu fantāziju, bet arī pieredzi, kas gūta, apmācot bērnus finanšu jautājumos. Simons ir

brīnišķīgs trīs bērnu tētis, kurš mājās var smelties visradošākos finanšu jautājumus un ieskatus. Tā nu viņš kopā ar atvasēm meklē atbildes un vēlas palīdzēt tās atrast arī citiem vecākiem.

Swedbank Finanšu institūts – Reinis Jansons un Evija Kropa

Nauda ir svarīga ikvienam cilvēkam, ar to jārikojas katru dienu, tāpēc ir svarīgi prast ar to apieties gudri un pārdomāti. Daudzi domā, ka naudu tērēt ir viegli, pelnīt – grūti, bet plānot – sarežģīti. Swedbank Finanšu institūts zina, kā naudu plānot aizraujoši, un piedāvā apmeklēt Swedbank Finanšu laboratoriju, izspēlējot Mazā Finansista spēli vai noskatoties TV šovu „Naudas pavēlnieks”. Tas ir tikai neliels ieskats Swedbank Finanšu institūta darba ikdienā, bet ļoti laba iespēja uz naudas lietām paraudzīties no cita skatpunkta.

Iespējas, kur vēl varat smelties ieteikumus un zināšanas par ģimenes naudas lietām

Spēle „Mazais finansists”

„Mazais Finansists” ir izglītojoša Swedbank finanšu prātības spēle 1.–3. klašu skolēniem. Tās gaitā skolēni iejūtas pieaugušo lomā un pieņem lēmumus, kas saistīti ar ģimenes budžeta plānošanu un vajadzību apmierināšanu. Tiek izspēlēts trīs mēnešu cikls, kura laikā jāiegādājas pārtikas preces, jāmaksā par mājokli, kā arī jāsaskaras ar dažādiem neparedzētiem izdevumiem, mudinot skolēnus domāt par to, kā veidojas ģimenes budžets un cik liela nozīme ir tā plānošanai.

www.dziveigatavs.lv

„Swedbank” Finanšu laboratorija

Laboratorijas apmeklējums ir interaktīva ārpusskolas finanšu izglītības aktivitāte, kas papildina mācību procesu un sniedz iespēju gan iegūt jaunas zināšanas, gan praktiski nostiprināt jau esošās. Finanšu laboratorijas pamatā ir spēle ar izlaušanās istabas (escape room) elementiem, kurā skolēniem jāatbild uz dažādiem ar finanšu prātību saistītiem jautājumiem, lai atklātu kodu, kas atslēdz seifu. Atminamā koda daļas apslēptas piecās tematiskās bāzes stacijās.

www.dziveigatavs.lv

Facebook grupa „Tērējam gudri”

Tā ir draudzīga un sabiedrībai atvērta grupa, kas apvieno cilvēku kopienu, kurai rūp finanšu pārvaldības tēma un kura tiecas uz stabilu personīgo finansiālo labklājību. Šeit varat uzdot visus interesējošos jautājumus, dalīties padomos un aktīvi diskutēt.

<https://www.facebook.com/groups/terejamgudri/>